

TÔI YÊU QUÊ TÔI

TỦ SÁCH GIA ĐÌNH
Ý LINH

TỦ SÁCH GIA ĐÌNH

TÔI YÊU QUÊ TÔI I

Tuổi Thiếu Niên

Ý LINH XUẤT BẢN
1990

Nhà xuất bản giữ bản quyền
Tôi Yêu Quê Tôi, I, Tuổi Thiếu Niên, Ý LINH xuất bản, 1990
Minh Họa: Họa sĩ Tố Oanh

Copyright © 1990 by Y LINH
All rights reserved including the right of reproducing
all illustrations in whole or in part in any form
Published by Y LINH — USA 1990
Illustrations by TO OANH DO DANG

LIBRARY OF CONGRESS CATALOGING IN PUBLICATION DATA

Lời Tựa

Hoàn cảnh khó khăn triền miên nơi quê nhà, với quá nhiều đổ vỡ xót xa đau lòng, đã che mờ hoặc tàn phá nhiều nét đẹp căn bản của dân tộc tính Việt Nam: tấm lòng quyến luyến gia đình và quê hương, tinh thần đoàn kết, tính tự trọng khiêm nhường, lòng độ lượng,...

Với niềm ưu tư ấy, chúng tôi tin tưởng rằng việc phổ biến tình cảm gia đình và tình người Việt Nam đến các thanh thiếu niên Việt ở khắp mọi phương trời lúc nào cũng cần thiết và phần sách đọc dành cho lứa tuổi thiếu niên luôn cần thêm đóng góp, nên tập sách đọc Tôi Yêu Quê Tôi I đã được thành hình vào tháng 1-1989.

Trong lần xuất bản đầu tiên, chúng tôi đã sưu tầm và chọn lọc một số bài ca dao tục ngữ, biên soạn lại một số bài đọc trong bộ Quốc văn giáo khoa thư và đóng góp thêm phần lời bàn cho một số bài luân lý.

Nhờ sự hưởng ứng của nhiều vị phụ huynh, các trung tâm dạy tiếng Việt, các hội đoàn sinh viên thanh niên, nên số sách xuất bản lần đầu đã hết.

Trong lần tái bản này, chúng tôi có thêm một vài câu truyện cổ tích và in các tranh màu để sách đọc thêm phần linh động.

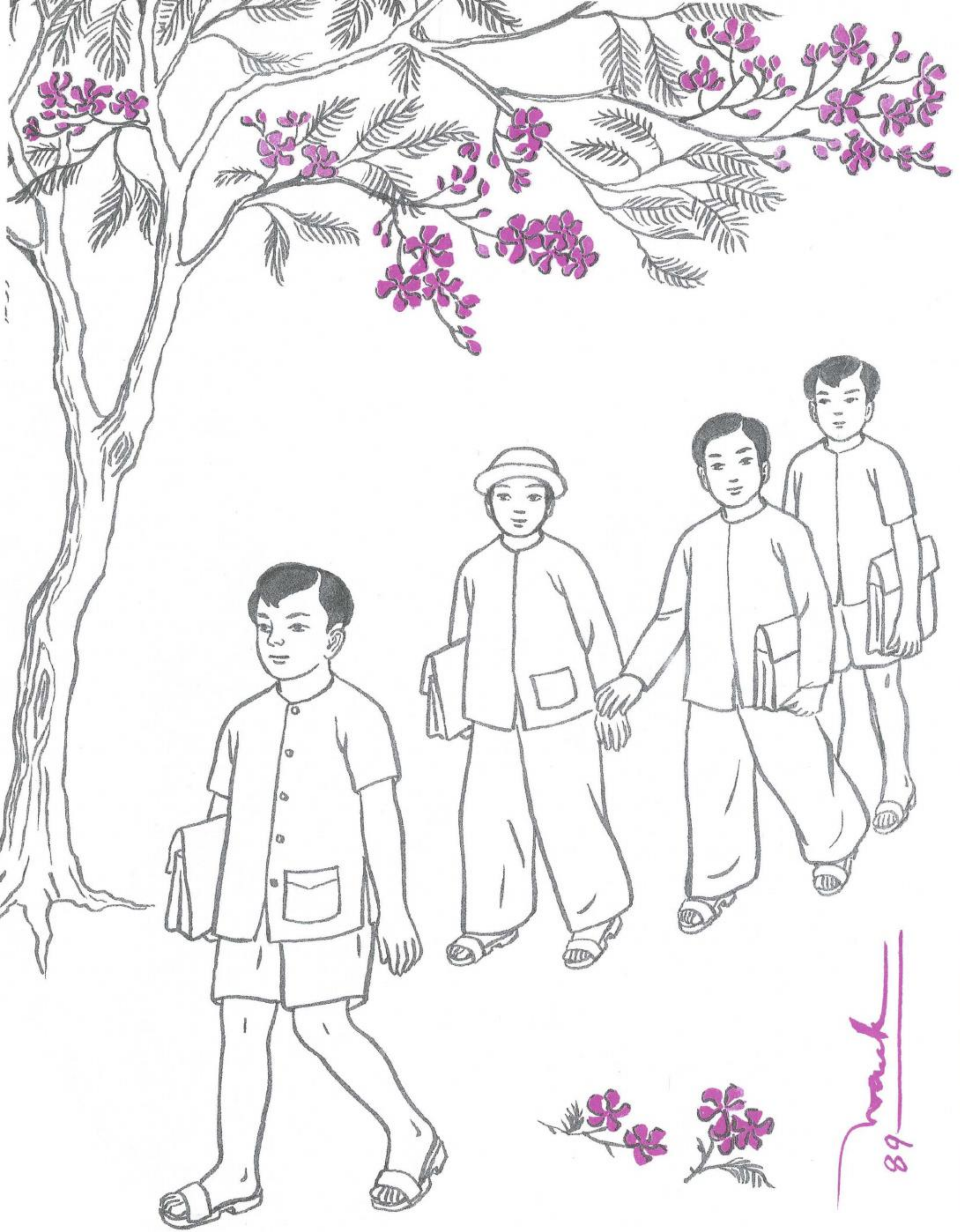
Chúng tôi xin tiếp tục đón nhận ý kiến và mọi sự ủng hộ của các bậc cao niên, quý vị phụ huynh và tất cả các bạn trẻ đã và đang lưu tâm đến sự tiến triển của các thế hệ tương lai.

HẢI NGOẠI 1990

Ý LINH

MỤC LỤC

Khuyến học	7
Dạy con.....	7
Đi học	8
Người học trò tốt	8
Thờ mẹ kính cha	9
Yêu mến cha mẹ	11
Giúp đỡ cha mẹ	11
Gọi dạ bảo vâng	12
Đi phải thưa, về phải trình	12
Vâng lời cha mẹ	13
Ăn uống có lễ phép	13
Phải chào khách đến nhà	15
Tối ở nhà	17
Thờ cúng tổ tiên	19
Cháu phải kính mến ông bà.....	21
Ông tôi	21
Dạy con	22
Thương người như thể thương thân	22
Anh em như thể chân tay	23
Đoàn kết gây sức mạnh.....	25
Ai ơi, chớ vội khoe mình.....	27
Không nên phá tổ chim	29
Cái lưỡi.....	31
Không nên báo thù	33
Voi ngựa đua nhau	35
Con chồn và con gà trống	37
Truyện dê và cọp	39-40
Giữ mình	41
Tu thân	41
Hoa sen	43
Phải giữ tính hạnh	43
Hợp sức lo việc chung	45
Sinh hoạt quanh năm.....	47
Vì nhớ mà buồn.....	49
Kẻ ở người đi	49
Quê hương đẹp hơn cả.....	51

KHUYẾN HỌC

Hỡi các cậu bé con!
Đang lúc tuổi còn non,
Các cậu phải chăm học,
Có học mới nên khôn.

Giải nghĩa

- *khuyến học* : khuyên bảo về việc học.
- *hỡi* : tiếng gọi đặt ở đầu câu.
- *tuổi còn non* : còn ít tuổi.
- *khôn* : biết hay, dở, phải, trái.

DẶN CON

Con đi đâu xa,
Thấy hoa, đừng bẻ,
Thấy trẻ, đừng chơi,
Cầu quán, đừng ngồi,
Đến nơi, đến chốn.

ĐI HỌC

Năm nay Nam lên sáu. Nam đã lớn. Nam không chơi đùa lêu lổng như mấy năm còn bé. Nam đi học. Nam học đọc, học viết, học toán, học vẽ và nhiều khoa học khác nữa.

Nam cố chăm học. Học sao cho mau tấn tới, cho cha mẹ và thầy cô được vui lòng.

Giải nghĩa

- *lêu lổng* : tha hồ chơi đùa, không ai ngăn cấm.
- *khoa học* : các môn học dạy ở nhà trường như luân lý, toán học, địa dư, sử ký.
- *tấn tới* : mỗi ngày một giỏi hơn lên.

NGƯỜI HỌC TRÒ TỐT

Anh Cần rất chăm chỉ. Bài học nào anh cũng thuộc. Bài làm nào anh cũng được thầy khen. Anh đi học đúng giờ. Trong lớp anh có ý tứ và dễ dạy. Anh lễ phép với thầy, tử tế với bạn, nên thầy và bạn ai cũng có lòng yêu mến anh.

Anh Cần là một người học trò tốt. Ai nấy trong lớp đều cố bắt chước theo cho được như anh Cần.

THỜ MẸ KÍNH CHA

Công cha như núi Thái-Sơn,
Nghĩa mẹ như nước trong nguồn chảy ra.
Một lòng thờ mẹ kính cha,
Cho tròn chữ hiếu mới là đạo con.

Giải nghĩa

- *Thái Sơn* : tên một ngọn núi lớn ở bên Tàu, người ta thường dùng để ví với cái gì to lớn.
- *như nước trong nguồn chảy ra* : ý nói nhiều không bao giờ hết.
- *thờ* : yêu mến, kính trọng.
- *cho tròn* : vẹn toàn, đầy đủ.
- *hiếu* : con biết giữ bốn phận đối với cha mẹ thì gọi là hiếu.
- *đạo con* : bốn phận kẻ làm con.

YÊU MẾN CHA MẸ

Sáng nay lúc tập viết xong, tôi lại thăm bà tôi. Bà tôi nắm lấy tay tôi mà hỏi rằng:

- Cháu có yêu cha mẹ cháu không?
- Thưa bà có ạ, cháu yêu cha mẹ cháu nhiều lắm.
- Cháu có biết tại sao không?
- Cháu biết rồi, hôm qua thầy giáo mới dạy rằng: “Cha mẹ sinh ra con, nuôi cho con lớn, lại chăm cho con học, vậy kẻ làm con phải biết yêu cha mẹ”.

Giải nghĩa

- *thăm* : hỏi han ân cần.
- *sinh* : đẻ ra.
- *bà* : người sinh ra cha hay mẹ mình.

GIÚP ĐỠ CHA MẸ

Cha mẹ tôi, sáng nào cũng dậy sớm, sửa soạn thức ăn cho cả nhà rồi đi làm. Đi làm vất vả cả ngày, chiều tối lại phải lo việc nhà, nấu ăn, dọn dẹp, giặt giũ,... Tôi thấy thế, lấy làm thương lắm, cho nên khi đi học về, làm bài xong thì tôi giúp đỡ cha mẹ. Khi cha mẹ có sai bảo việc gì, tôi cũng vui vẻ làm ngay.

Tôi giúp đỡ được việc cho cha mẹ như vậy, lòng tôi lấy làm vui sướng.

GỌI DẠ BẢO VÂNG

Bảo vâng, gọi dạ, con ơ!
Vâng lời sau trước, con thời chớ quên.
Công cha, nghĩa mẹ khôn đền,
Vào thưa, ra gửi, mới nên con người.

Giải nghĩa

- *sau trước* : cận kề, bao giờ cũng vậy.
- *khôn* : khó, không dễ.
- *đền* : bồi thường, trả lại.
- *gửi* : trình, hỏi, thưa.

ĐI PHẢI THƯA, VỀ PHẢI TRÌNH

Trước khi anh Việt đi đâu, anh cũng xin phép, cha mẹ có cho đi, anh mới dám đi. Nếu không cho đi, thì chẳng bao giờ anh dám đi. Đến lúc về, anh lại trình cha mẹ rằng anh đã về. Như thế là anh Việt biết giữ lễ phép với cha mẹ : đi phải thưa, về phải trình.

Giải nghĩa

- *trình* : nói với người trên rằng mình có việc gì hay làm việc gì.

VÂNG LỜI CHA MẸ

Làm con mà biết yêu mến cha mẹ, ân cần với cha mẹ, thì cha mẹ đã vui lòng lắm rồi. Nhưng muốn cho cha mẹ được vui lòng hơn nữa, thì con phải vâng lời dạy bảo. Ý mình muốn làm gì, mà cha mẹ bảo đừng, mình cũng phải thôi. Ta phải biết rằng cha mẹ ngăn cấm điều gì là muốn cho mình được hay. Vậy mình vâng lời cha mẹ, tức là ích lợi cho mình. Cũng ví như ông thầy thuốc bắt người ốm phải kiêng nhịn thức gì là để chữa cho người ấy mau khỏi.

Con mà không chịu nghe lời cha mẹ thường hay hại đến thân.

*Cá không ăn muối cá ươn,
Con cãi cha mẹ, trăm đường con hư.*

ĂN UỐNG CÓ LỄ PHÉP

Đến bữa ăn, tôi thấy cha mẹ, anh chị ngồi đông đủ cả rồi, tôi mới ngồi. Trước khi ăn, tôi mời cha mẹ, anh chị, rồi tôi mới ăn. Lúc ăn, tôi không nhai nhồm nhoàm, không khua đũa khua bát và không đánh rơi đánh vãi. Cha mẹ cho món gì, tôi ăn món nấy. Không bao giờ tôi dám đòi ăn thứ nọ, thứ kia, hoặc chê ít chê nhiều.

Khi ăn xong, bao giờ tôi cũng nói “xin vô phép” cha mẹ và anh chị, rồi tôi mới đứng dậy.

Giải nghĩa

- *nhồm nhoàm* : phồng miệng nhai tóp tép, không gọn gàng.
- *khua* : đụng chạm, gõ đập rầm-rĩ.
- *đánh rơi đánh vãi* : làm rơi rớt.

PHẢI CHÀO KHÁCH ĐẾN NHÀ

Anh Việt đang ngồi xem sách, chợt nghe tiếng gọi cửa. Anh liền đứng dậy, ra xem, thấy một người khách lạ đến nhà. Anh cúi đầu chào. Khách hỏi: “Cha mẹ cháu có nhà không?” Anh đáp: “Thưa ông, cha mẹ cháu đi vắng không có nhà.” Khách bảo: “Khi cha mẹ về, cháu nhớ nói rằng có ông Bá đến thăm nhé!” Anh Việt cúi đầu đáp: “Vâng ạ.”

Ông khách ra về, khen thầm: “Cậu bé này thật lễ phép”.

Giải nghĩa

- *chợt* : bất thình lình.
- *lạ* : không quen biết
- *thầm* : nghĩ trong đầu không nói ra.

TỐI Ở NHÀ

Cơm nước xong, trời vừa tối. Ngọn đèn treo, thấp ở giữa nhà. Cha ngồi đọc nhật báo. Anh đang ngồi xem sách hay làm bài. Mẹ và chị, kim chỉ vá may. Ở bên cạnh, hai đứa em nhỏ đang nghe bà kể câu chuyện cổ tích, thỉnh thoảng lại khúc khích cười với nhau rất vui vẻ.

Ban ngày đi làm ăn khó nhọc; tối đến cả nhà được đông đủ, sum vầy như vậy, tưởng không có cảnh nào vui hơn nữa.

Giải nghĩa

— *kể chuyện cổ tích* : kể chuyện đời xưa.

— *sum vầy* : hội họp, quây quần với nhau.

THỜ CÚNG TỔ TIÊN

Tổ tiên là các cụ đời xưa sinh ra ông bà, cha mẹ mình. Bởi có tổ tiên mới có ông bà cha mẹ, và có cha mẹ mới có mình. Vậy mình phải nhớ ơn tổ tiên mới được.

Cho nên cứ đến ngày giỗ, ngày tết, thì con cháu đều đến tại nhà trưởng tộc mà cúng lễ tổ tiên.

Cũng có nhà, cứ ngày giỗ cụ nào, thì người trưởng tộc lại kể tính hạnh và công đức của cụ ấy cho con cháu nghe. Đây cũng là một cách tỏ lòng nhớ ơn rất hay.

Giải nghĩa

- *trưởng tộc* : người đứng đầu họ.
- *cúng* : lễ bái.
- *tính hạnh* : tâm địa và nét na.
- *công đức* : sự nghiệp tốt.

*Con người có tổ, có tông,
Như cây có cội, như sông có nguồn.*

CHÁU PHẢI KÍNH MẾN ÔNG BÀ

Cha mẹ mình nuôi mình khó nhọc như thế nào, thì ông bà mình khi trước nuôi cha mẹ mình cũng khó nhọc như vậy. Vả lại lúc mình còn bé, chẳng những cha mẹ phải nâng niu trông nom mình mà thôi, ông bà cũng nhiều khi vì mình mà phải khó nhọc.

Ông bà yêu cháu chẳng khác gì cha mẹ yêu con. Vậy mình là cháu, nên phải kính mến ông bà, cũng như kính mến cha mẹ, thì mới phải đạo.

Giải nghĩa

- ông bà : người sinh ra cha hoặc sinh ra mẹ.
- nâng niu : vỗ về, ôm ấp.
- phải đạo : hợp lẽ, hết bổn phận mình.

ÔNG TÔI

Ông tôi năm nay đã ngoài bảy mươi tuổi. Đầu râu tóc bạc, da nhăn, má hõm, lưng đã còng, đi đâu phải chống gậy.

Ông tôi không làm việc gì nặng nhọc nữa. Thường ở nhà trông nom dạy bảo chúng tôi. Thỉnh thoảng lại kể chuyện cổ tích cho chúng tôi nghe, chúng tôi lấy làm thích lắm. Những khi đi học về, tôi thường kể chuyện ở trường cho ông tôi nghe. Ông tôi lại nhân đấy mà giảng giải cho tôi học được nhiều điều khác nữa.

Giải nghĩa

- hõm : trũng xuống.
- nhân đấy : vì thế, cùng lúc ấy.

DẠY CON

Con ơi! mẹ bảo con này,
Học buôn, học bán cho tày người ta.
Con đừng học thói chua ngoa,
Họ hàng ghét bỏ, người ta chê cười.
Dù no, dù đói cho tươi,
Khoan ăn, bớt ngủ là người lo toan.

Giải nghĩa

- *tày : bằng.*
- *chua ngoa : lắm điều.*
- *lo toan : lo lắng, suy tính công việc.*

THƯƠNG NGƯỜI NHƯ THỂ THƯƠNG THÂN

Thấy người hoạn nạn thì thương,
Thấy người tàn tật lại càng trông nom.
Thấy người già yếu ồm mồm,
Thuốc thang cứu giúp, cháo cơm đỡ đần.
Trời nào phụ kẻ có nhân,
Người mà có đức, muôn phần vinh hoa.

Nguyễn Trãi Gia Huấn

Giải nghĩa

- *hoạn nạn : những điều xảy đến làm cho lo lắng khổ sở.*
- *phụ : quên ơn bội nghĩa.*
- *có nhân : có lòng thương yêu mọi người.*
- *có đức : có bụng tốt, ăn ở tử tế với mọi người.*
- *vinh hoa : sang trọng, sung sướng.*

ANH EM NHƯ THỂ CHÂN TAY

Nhà kia có hai anh em hay ganh tị nhau, thường hay cãi nhau luôn. Người cha thấy thế, mới bảo rằng: “Các con nghe câu chuyện này: Một hôm, tay trái thấy tay phải, việc gì cũng tranh lấy mà làm, mới đem lòng ganh tị và sinh sự cãi nhau. Hễ tay phải cầm cái gì là tay trái giựt lại. Rồi hai tay đánh đập nhau, đến nỗi cùng bị đau cả. Lúc ấy, đầu mới bảo hai tay rằng: “Cùng là anh em chung một máu mủ, có biết rằng người nọ làm đau người kia, tức là làm đau cả mình ư? Và khi anh em đánh nhau như vậy, thì mất cả công việc, còn làm ăn gì được? Anh em không nên đánh đập nhau, phải hòa thuận với nhau.

— Các con ơi, các con cũng như hai bàn tay trong chuyện này. Các con phải biết nhường nhịn nhau và thương yêu nhau mới được.

Giải nghĩa

— *sinh sự* : bày chuyện để gây mối cãi nhau, đánh nhau.

— *hòa thuận* : hòa là êm đềm, thuận là nhường nhịn.

*Khôn ngoan đối đáp người ngoài,
Gà cùng một mẹ, chớ hoài đá nhau.*

ĐOÀN KẾT GÂY SỨC MẠNH

Nhà kia có bốn người con. Một hôm, người cha gọi cả bốn người con lại, tay chỉ bó đuốt và một túi bạc để trên bàn mà bảo rằng : “Hễ người nào bẻ gãy được bó đuốt này, thì ta cho túi bạc.”

Bốn người con, mỗi người thử một lượt, không ai bẻ được. Người cha bèn cởi bó đuốt ra, bẻ từng chiếc một, thì bẻ gãy như chơi. Các con nói rằng : “Nếu bẻ từng cái một thì chẳng khó gì?”

Người cha bảo rằng: “Này các con, như thế thì các con biết rằng : muốn có sức mạnh thì phải hợp quần. Khi ta chết rồi thì các con phải nhớ đến chuyện bó đuốt này. Các con phải thương yêu nhau, đùm bọc lấy nhau, đoàn kết thì mới đủ thế lực mà đối với người ngoài.”

Giải nghĩa

— *bẻ* : lấy tay uốn cho gãy.

— *hợp quần* : nhiều người sum họp với nhau.

AI ƠI, CHỚ VỘI KHOE MÌNH

Con bướm bướm kia, cánh vàng rực rỡ, lại có những đốm đen đốm đỏ, trông rõ thật đẹp. Một hôm, bay nhón nhơ trên bụi cây ở vệ đường, hết nhánh nọ, sang nhánh kia, thảnh thơi vui thú. Tưởng mình đã đẹp, ai chẳng kính yêu. Ngờ đâu có ba anh học trò đi về, bỗng trông thấy bướm kia đang bay ở bụi cây trước mặt, vội vàng, anh thì lấy nón úp, anh thì lấy sách đập, xô đẩy nhau đuổi bắt cho được.

Con bướm bướm đã vào tay lũ trẻ, thôi thì hết anh này lòi cánh, lại đến anh kia kéo chân, thật là rã rời tơi tả, chẳng được bao lâu mà hóa ra từng mảnh. Ấy cũng vì con bướm bướm có cái sắc đẹp, mà phải chịu tai hại thảm thiết như thế. Thật đáng thương thay!

Giải nghĩa

- *nhón nhơ* : nhí nhảnh, làm bộ làm dáng.
- *thảnh thơi* : nhàn hạ phong lưu, không bận bịu điều gì.
- *rã rời tơi tả* : tan nát ra.
- *thảm thiết* : đáng thương xót.

Lời bàn

Khoe khoang không phải là tính tốt, nên tránh bớt. Không mấy ai ưa thích người hay khoe khoang. Hơn thế nữa, lắm khi khoe khoang còn có thể gây nguy hiểm, làm hại đến thân mình.

KHÔNG NÊN PHÁ TỔ CHIM

Cu Tí thấy trên cành cây có một tổ chim chích choè với ba con chim mới nở, thì lấy làm mừng lắm. Nó trèo lên, bắt xuống để chơi.

Chị nó trông thấy, ngăn lại mà bảo rằng: “Em ơi! chớ nên bắt. Chim nó đang sung sướng thế mà em bắt nó, thì nó cực khổ biết là dường nào! Em thử nghĩ chốc nữa, mẹ nó tha mời về mà không thấy con, thì đau đớn biết bao! Hơn nữa, những chim con ấy mà em bắt về, dù em chăm chút nó thế nào, nếu nó không chết, thì cũng không sao bằng mẹ nó săn sóc, nuôi nấng nó được. Thôi, em ơi! em đừng làm khổ nó vô ích, đem để trả mẹ nó. Sau nó lớn lên, nó bay, nó lượn, đẹp mắt em, nó kêu, nó hót, vui tai em, nó ăn sâu, ăn bọ, thì hoa quả thóc lúa của nhà ta và của thiên hạ đỡ bị thiệt hại.”

Cu Tí nghe chị nói, lại đem cái tổ chim lên để vào chỗ cũ.

Giải nghĩa

- *lượn* : bay đi bay lại nhiều lần.
- *thiên hạ* : tất cả mọi người.

Lời bàn

Điều gì ta không muốn xảy đến cho ta và gia đình ta thì ta không nên làm đối với người khác và gia đình khác.

CÁI LƯỠI

Một hôm ông nhà giàu kia bảo người hàng thịt rằng: “Này, anh bắt lợn đem làm thịt, xem cái gì ngon hơn cả thì bán cho tôi.” Anh hàng thịt theo lời, bắt lợn giết, lấy cái lưỡi đem đến giao.

Mấy hôm sau, ông nhà giàu lại bảo anh ta giết con lợn khác và dặn rằng: “Xem có cái gì không ngon hơn cả thì cho tôi.” Anh hàng thịt làm lợn xong, lại đem cái lưỡi đến đưa ông nhà giàu. Ông ta hỏi: “Anh này lão, sao lần này anh lại đem lưỡi cho tôi như lần trước?”

— Thưa ông, cũng một cái lưỡi, khi tử tế thì không có gì tốt cho bằng, nhưng khi độc ác, thì lại không có gì xấu cho bằng.”

Vì thế tục ngữ có câu rằng:

Cái lưỡi không xương nhiều đường lắt léo.

Giải nghĩa

— lợn : còn gọi là heo.

Lời bàn

Gớm thay cho lời nói của người ta! Lúc tử tế vui vẻ với nhau thì không gì bằng những lời nói hay, nói tốt, nhưng khi sinh lòng đố kỵ, ghen ghét, muốn hại nhau thì không có gì hiểm độc bằng những lời vu xấu.

*Yêu ai thì nói quá ưa,
Ghét ai nói thiếu, nói thừa như không.*

KHÔNG NÊN BÁO THÙ

Một hôm, có người hào phú kia gặp chuyện lôi thôi với một người thợ. Đang cơn tức giận, người hào phú lấy hòn đá ném người thợ. Người thợ nhặt hòn đá cất đi một chỗ, nghĩ bụng rằng: “Thế nào cũng có ngày ta lấy hòn đá này ném được vào đầu người.”

Ít lâu sau, người hào phú chẳng may cửa nhà sa sút, tiền của hết sạch, phải đi ăn xin. Người thợ trông thấy người ấy ăn mặc rách rưới, đi qua trước cửa, vội vàng chạy đi lấy hòn đá, định để ném lại. Nhưng khi tay đã cầm hòn đá, anh ta lại nghĩ rằng: “Người ấy lúc còn giàu sang mà ta báo thù thì là đại, bây giờ người ấy khổ sở mà ta báo thù thì là hèn. Thôi, ta không nên báo thù.” Rồi quăng hòn đá xuống ao.

Giải nghĩa

- hào phú : người giàu có và có quyền thế.
- sa sút : suy kém.
- đại : có ý nói lúc người hào phú có của, có thế lực mà mình báo thù thì tất họ hại được mình.

Lời bàn

Làm người phải biết những khi nên nhịn, để tránh tai hại cho mình, nên có lòng rộng lượng, biết có lúc tha thứ cho người khác. Lúc đắc thời, nên cẩn thận lời ăn tiếng nói, hòa nhã trong cách cư xử với mọi người. Lúc thấy người không may sa sút, thì nên thương hại họ, bỏ qua những chuyện tị hiềm nhỏ nhen ngày trước nếu có.

Một sự nhịn là chín sự lành.

VOI NGỰA ĐUA NHAU

Thuở xưa ngựa thấy voi chậm chạp thì có ý khinh nhờn voi. Ngựa đòi thi tài với voi xem ai chạy giỏi hơn.

Lúc thi chạy đường thẳng, thì voi chạy không kém gì ngựa mấy, nhưng lúc thi chạy đường quanh, thì ngựa chạy nhanh hơn voi nhiều.

Voi thua, ngựa lên mặt kiêu ngạo.

Sau đó, voi rủ ngựa thi chạy đường vòng quanh, nhưng phải chạy sang tận hòn núi xa xa đằng trước mặt. Ngựa cho là dễ, phen này chắc sẽ thắng. Nhưng chạy được một khúc, thấy có con sông, dòng nước chắn ngang, ngựa phải đứng dừng lại, chưa biết làm thế nào, thì đã thấy voi chạy tới nơi, voi lội xuống sông mà sang được núi bên kia. Ngựa đành chịu thua, và từ đấy không dám khinh voi nữa.

Vì truyện này người ta mới có câu rằng:

*Ngựa lau chau, ngựa đến bến giang,
Voi đứng đĩnh, voi sang qua đò.*

Giải nghĩa

- *lau chau* : nhanh nhẩu, hấp tấp.
- *đứng đĩnh* : trùnh trình, không vội vã.
- *giang* : sông.

Lời bàn

Ở đời, sống trong xã hội, mỗi người có một khả năng khác biệt nhau, cần phải tùy hoàn cảnh mà thi thố tài năng chứ không nên tự cho mình là hay giỏi hơn người khác.

*Ai ơi chớ vội cười nhau,
Cười người hôm trước hôm sau người cười.*

CON CHỒN VÀ CON GÀ TRỐNG

Một hôm chồn gặp gà trống ở bụi tre. Gà sợ, kêu rối rít. Chồn cũng sợ chủ nhà họ bắt được, thì họ đập chết. Chồn bèn lấy lời ngon ngọt dỗ gà rằng: “Sao bác lại gắt gỏng như vậy? Tôi với bác là họ hàng bà con với nhau cả đấy mà.” Gà thấy chồn nói dễ nghe, cất tiếng gáy vui vẻ lắm. Chồn khen nức nở: “Ôi chao! bác gáy sao mà hay thế! Song tôi còn nhớ xưa cụ nhà ta gáy còn hay hơn nữa, vì lúc cụ gáy cụ nhắm mắt lại.” Gà lại gáy, nhưng vẫn còn ngờ vực, chỉ nhắm có một mắt mà thôi. Chồn ở dưới giả vờ gõ nhịp, vừa cười vừa nói: “Ôi chao ôi hay quá! Nhưng nếu bác nhắm cả hai mắt lại mà gáy, thì tôi chắc bao nhiêu gà ở xung quanh đây nghe tiếng chắc nổi cơn ghen lên mà chết!” Gà đắc ý, nhắm tít cả hai mắt lại, định gáy cho thật hay, nhưng vừa há mỏ, chồn đã nhảy chồm lên cắn cổ mà tha về tổ để ăn thịt.

Ôi! mật ngọt chết ruồi! Hay ư nịnh hót có khi hại đến thân.

Giải nghĩa

- *gõ nhịp* : đánh cái gì để cùng hòa theo vào tiếng đàn, tiếng hát.
- *nhắm tít* : nhắm kín mắt lại, hai mí mắt dính liền với nhau.
- *mật ngọt chết ruồi* : câu tục ngữ có nghĩa đen: con ruồi thấy mật ngọt, ham ăn mà chết; nghĩa bóng : người ta vì ưả lời nịnh hót mà hại đến thân.

Lời bàn

Những lời khuyên bảo thẳng thắn chân tình thường không làm đẹp lòng mình, nhưng hãy sáng suốt nên nghe.

Còn ưả nghe những lời nịnh hót, bùi tai thì chỉ thiệt đến thân mình mà thôi.

*Thuốc đắng dã tật,
Lời thật mát lòng.*

TRUYỆN DÊ VÀ CỌP

Thuở xưa cọp beo chưa biết ăn thịt, chỉ ăn lá mà sống. Vì thế các loại thú hiền lành sống yên ổn, không phải lẩn tránh cọp beo.

Về sau, thú vật càng đông, nhất là loài hươu nai sinh sản đầy đàn, ăn toàn lá non nên béo tốt phởn phơ.

Một ngày kia, có một gia đình chồng cọp vợ beo và ba đứa con ốm đói trông thấy đàn hươu nai béo tốt thì nảy sinh ác ý muốn thử thịt hươu nai.

Chợt đâu có con dê loắt choắt đi tới. Cọp gọi dê bảo rằng:

— Ta nay ăn lộc ăn lá mãi chán lắm rồi, muốn nếm thử tí thịt tụi hươu nai béo tốt xem mùi vị ra làm sao... À này, hình như chú có quen biết hay họ hàng gì với tụi nó thì phải. Có thể nào chú bắt được con hươu to ở đằng kia lại đây cho ta?

Dê đáp:

— Thân tôi yếu ớt, một mình sao bắt nổi hươu. May ra nhờ có oai hùm của ông giúp vào thì mới xong.

Cọp bảo:

— Ừ, chú đi theo ta. Hễ khi nào ta gọi hươu đến thì chú phải chạy ra chặn đường, đừng để nó chạy thoát.

Dê vâng vâng dạ dạ.

Cọp bèn găm thét gọi hươu đến. Hươu sợ, bỏ chạy. Nhưng dê ra chặn đường hươu lại.

Hươu kêu lên:

— Cọp dữ quá! không biết nó muốn gì!... Tránh ra! Trốn mau đi!

Dê nói khéo rằng:

— Không sao đâu, bác đừng sợ. Bác cứ đi với tôi lại gặp ông cọp xem ông ấy muốn gì.

Dê còn đang dài dòng thì cọp đã nhanh như chớp nhảy chồm ngay lên mình hươu mà vồ.

Đến lúc ấy, hươu còn thật thà bảo dê rằng:

— Thôi chết tôi rồi! Nó giết tôi chú ơi! Chú trốn mau đi! Về bảo cả họ biết mà tránh đám cọp beo...

Không cho hươu hết lời, cọp cắn ngay cổ hươu. Rồi cọp chia xác hươu làm ba phần và bảo dê rằng:

— Đây, ta một phần, bà ấy và các cô cậu một phần, còn một phần cho chú.

Nói xong, cọp và vợ con của cọp ngồi ăn ngấu nghiến chỉ một lúc sau bao nhiêu thịt đã hết sạch.

Còn dê cứ ngồi nhăm nháp lai rai mãi, chỉ được một chút ít thôi.

Cọp thấy vậy bảo dê rằng:

— Sao chú ăn lâu hết thế? Hay tại người chú nhỏ bé ăn ít? Hay là chú không ưa món thịt hươu? Để ta bảo này: bây giờ cái phần của chú đem ra chia ba, ta ăn hai phần, còn một phần cho chú, chú ăn chậm như thế thì bao giờ mới hết.

Dê tiếc lắm nhưng không dám cãi, đành nói:

— Vâng xin chia.

Cọp lại ngồi ăn một lúc hết luôn hai phần thịt, còn dê có mỗi một phần gặm nhá mãi mà vẫn không nuốt trôi.

Cọp thấy vậy lại bảo:

— Ta xem chú không biết ăn thịt hươu. Cái phần của chú hãy còn nguyên vẹn. Thôi, bây giờ bà ấy và các cô cậu vẫn chưa được thêm phần nào, hãy còn thèm, chú đưa đây một ít để mỗi người ăn hộ.

Phải chia nữa, dê bực mình lắm, nhưng không biết làm thế nào, đành nói:

— Vâng, thì xin chia.

Chia xong, dê năn nỉ rằng:

— Thôi tôi còn một ít, ông để thông thả cho tôi nuốt. Răng tôi yếu, tôi phải nhai từng tí một cho tiêu. Xin ông đừng chia nữa nhé.

Cọp giờ vuốt nhe nanh bảo dê:

— Chú mày ăn mãi không hết, người ta thấy, người ta ăn hộ cho làm phúc, lại còn ăn nói lếu láo nữa! Còn ít đấy, thôi đưa đây, ta cùng ăn với chú cho chóng hết, kéo ngựa mất ta lắm.

Dê van lạy nói:

— Thôi, tôi đã nói chỉ còn một ít, ông để cho tôi, ông đừng xơi nữa. Ông nghĩ xem: tôi cũng có công khó nhọc vào đấy mới được chút thịt này, bây giờ ông xơi hết thì tôi đói mất.

Cọp nghe nói gầm lên:

— À thằng này giở lý sự, công với lệnh cái gì! Nhọc với mệt đâu đến chú! Nếu không đưa ta ăn nốt chỗ ấy, thì ta ăn luôn cả thịt chú bây giờ.

Dê run cầm cập, còn bao nhiêu thịt, vội vàng đưa ngay cả cho cọp, rồi vừa lui, vừa nói rằng:

— Vâng thì mời ông xơi nốt. Tôi xin ông tôi về.

Rồi dê cầm đầu lưỡi thú bỏ đi, không dám nghĩ tới thịt người đồng hương nữa.

Rõ thật là bài học hay cho dê. Dê hại hươu, mà có ích gì cho dê? Hay chỉ béo một nhà beo cọp! Từ giờ có còn dám mon men chơi với cọp và mong cọp chia phần cho nữa thôi?

Giải nghĩa

— *loắt choắt* : nhỏ và gầy ốm.

— *lộc* : mầm non của cây.

— *ngấu nghiến* : ăn sống, mau chóng.

— *nhấm nháp* : ăn chậm chậm, lấy răng cắn từng tí một.

Lời bàn

Từ xưa đến nay, những loài dữ tợn hung ác chẳng tự nhiên thay đổi bao giờ. Dù kết thân hay hầu hạ chúng để cầu lợi cho mình thì chỉ hại đến người thân, họ hàng và những người đồng hương hiền lành khác mà thôi. Ngay đến cái mạng mình cũng không biết có được yên không?

*Sông sâu còn có kẻ dò,
Lòng người nham hiểm ai đo cho cùng.*

GIỮ MÌNH

Trời sinh ra đã làm người,
Hay ăn, hay nói, hay cười, hay chơi.
Khi ăn thì phải lựa mùi,
Khi nói thì phải lựa lời chớ sai.
Cả vui chớ có vội cười,
Nơi không lẽ phép chớ chơi làm gì.

TU THÂN

Xưa có người muốn tập rèn tâm tính, để hai cái lọ bên cạnh chỗ ngồi. Mỗi khi nghĩ điều gì thiện, thì ông bỏ một hạt đậu trắng vào trong một lọ. Mỗi khi nghĩ điều gì ác, thì ông lại bỏ một hạt đậu đen vào cái lọ kia.

Lúc đầu, đậu đen nhiều, đậu trắng ít. Người ấy lo sợ, cố sửa tâm rèn tính, làm lành, lánh ác. Dần dần đậu trắng nhiều, đậu đen ít. Đến khi không còn một hạt đậu đen nào, mà cũng không cần dùng đến đậu trắng để nhắc nhở nữa, bấy giờ tâm tính mới thực toàn thiện và trở nên bậc hiền triết.

Trong sách có câu rằng: “Từ đấng thiên tử đến kẻ thứ nhân ai ai cũng phải lấy sự tu thân làm gốc”. Vậy người ta bất cứ làm gì cũng phải cố mà sửa mình cho nên người có phẩm hạnh.

Giải nghĩa

- *toàn thiện* : ý nói nghĩ và làm cái gì đều hiền lành tử tế cả.
- *hiền triết* : bậc có đạo đức cao và hiểu biết rộng.
- *thiên tử* : vua.
- *thứ nhân* : người thường dân.
- *tu thân* : sửa mình.

HOA SEN

Trong đầm gì đẹp bằng sen,
Lá xanh, bông trắng, lại chen nhị vàng.
Nhị vàng, bông trắng, lá xanh,
Gần bùn mà chẳng hôi tanh mùi bùn.

PHẢI GIỮ TÍNH HẠNH

Chuyện kể rằng:

Có một người đi đôi giày mới, ra đường khi trời vừa mưa xong. Đi từ phố nọ đến phố kia, rón rén tìm lối mà bước, chỉ sợ bẩn giày. Một lúc sau, vào đến phố chợ, bùn lầy nhiều quá, người ấy lỡ chân dẫm phải đồng bùn, từ bấy giờ cứ bước tràn đi, chẳng tiếc gì đến đôi giày mới nữa.

Xem thế mới biết người ta nên cẩn thận giữ gìn tính hạnh ngay từ lúc đầu. Dù việc nhỏ mọn thế nào, nếu đã làm lỡ một lần, rồi buông thả, dần dần là quen mãi, thành ra người hư hỏng.

Giải nghĩa

- *rón rén* : đi giữ gìn từng bước một.
- *tính hạnh* : tính và nết.
- *buông thả* : không giữ gìn chăm sóc.

HỢP SỨC LO VIỆC CHUNG

Một người đang đi ở trên núi. Đến một nơi, có hòn đá lăn ra bít cả lối đi, không len chân vào đâu mà bước qua được nữa.

Người ấy cố hết sức đẩy hòn đá, nhưng hòn đá nặng lắm, đẩy làm sao cho nổi. đành chịu bó tay ngồi một chỗ mà lo nghĩ: “Nếu ta cứ phải ở đây, trời tối đến, cơm nước không có, chỗ nằm cũng không, hùm beo ra nó vồ mất thì còn gì là tính mạng!”

Khi người ấy đang nghĩ thế, có một người khác cũng muốn đi qua đấy, hết sức đẩy hòn đá, nhưng hòn đá cũng chẳng chuyển.

Sau, năm bảy người nữa đến, người nào cũng chực đẩy hòn đá để lấy lối đi, nhưng hòn đá vẫn trơ trơ chẳng ai lay chuyển được. Bấy giờ có một người gọi tất cả những người kia lại mà bảo rằng: “Anh em ta thử hợp sức nhau vào đẩy hòn đá này xem sao.”

Bấy nhiêu người đều ùa nhau vào đẩy, thì hòn đá lăn ra bên đường và bấy giờ mới có lối đi, ai về nhà người nấy.

Lời bàn

Ở đời, chúng ta cần phải nhận biết được những khó khăn chung để cùng nhau góp sức lo toan, vượt qua mọi trở ngại và mau đạt được kết quả hữu ích.

*Một cây làm chẳng nên non,
Ba cây chụm lại nên hòn núi cao.*

SINH HOẠT QUANH NĂM

Tháng giêng ăn tết ở nhà,
Tháng hai cò bạc, tháng ba hội hè.
Tháng tư đông đậu nấu chè,
Ăn tết Đoan-ngọ trở về tháng năm.
Tháng sáu buôn nhãn bán trăm,
Tháng bảy hôm rằm, xá tội vong nhân.
Tháng tám chơi đèn kéo quân,
Trở về tháng chín, chung chân buôn hồng.
Tháng mười buôn thóc, bán bông,
Tháng một, tháng chạp nên công hoàn thành.

Giải nghĩa

- *đoan-ngọ* : tết mừng năm tháng năm, âm lịch.
- *bán trăm* : buộc thành từng bó một trăm để bán.
- *xá tội vong nhân* : xá tội là tha tội, vong nhân là người đã chết rồi. Từ xưa tin rằng người ta chết, ai có tội phải giam dưới địa ngục, đến ngày rằm tháng bảy âm lịch thì được tha một hôm.
- *chung chân* : góp tiền mà buôn bán chung với nhau.
- *tháng một* : tháng mười một.
- *tháng chạp* : tháng mười hai.

VÌ NHỚ MÀ BUỒN

Đêm qua ra đứng bờ ao,
Trông cá, cá lặn, trông sao, sao mờ.
Buồn trông chênh chếch sao mai,
Sao ơi, sao hỡi, nhớ ai sao mờ?
Buồn trông con nhện giăng tơ,
Nhện ơi, nhện hỡi, nhện chờ mối ai?
Đêm đêm tưởng dải Ngân hà,
Chuôi sao tinh đầu đã ba năm tròn.
Đá mòn nhưng dạ chẳng mòn,
Tào Khê nước chảy hãy còn trơ trơ.

Giải nghĩa

- *chênh chếch* : nghiêng nghiêng.
- *Ngân hà* : (ngân : bạc, hà : sông) trên trời có ánh sáng trắng tạo ra bởi nhiều ngôi sao hợp thành, trông hình như một con sông bằng bạc.
- *tinh đầu* : vì sao rất sáng.
- *Tào Khê* : tên một khe nước bên Tàu.

KỂ Ở NGƯỜI ĐI

Ngày tôi đi, cơm nước xong, thầy mẹ tôi, anh em, chị em tôi, cả đến kẻ ăn người ở trong nhà, đều tiễn tôi ra tận bờ sông, chỗ thuyền đậu.

Vừa ra khỏi nhà, thì trong lòng tôi tự nhiên sinh ra buồn rầu vô cùng. Từ thuở bé đến giờ, chỉ quen vui thú ở nhà, nay tôi mới biết cái cảnh biệt ly là một ! Chân bước đi, mắt còn ngoảnh lại : từ cái mái nhà, cái thềm nhà, cái lối đi, cho đến bụi cây, đám cỏ, cái gì cũng làm cho tôi quyến luyến khác thường!

Thuyền nhổ sào, ai nấy đều chúc cho tôi được thuận buồm xuôi gió, bình yên khỏe mạnh. Thuyền đi đã xa, mà tôi còn đứng nhìn trở lại, nhìn mãi cho đến lúc không trông thấy nhà nữa mới thôi. Ôi! cái cảnh biệt ly sao mà buồn vậy!

Giải nghĩa

- *thầy mẹ* : tiếng ngày xưa dùng để chỉ cha mẹ.
- *biệt ly* : xa cách nhau.
- *quyến luyến* : yêu mến, vương vít trong lòng.
- *nhổ sào* : lôi sào cắm ở sông lên, để cho thuyền đi.

QUÊ HƯƠNG ĐẸP HƠN CẢ

Một người đi du lịch đã nhiều nơi. Hôm về nhà, kể quen người thuộc, hàng xóm, láng giềng đến chơi đông lắm.

Một người bạn hỏi: “Ông đi du sơn du thủy, thế tất đã trông thấy nhiều cảnh đẹp. Vậy ông cho ở đâu là thú hơn cả?”

Người du lịch đáp lại rằng: “Cảnh đẹp mắt tôi trông thấy đã nhiều, nhưng không đâu làm cho tôi cảm động, vui thú bằng lúc trở về chốn quê hương, trông thấy cái hàng rào, cái tường đất cũ kỹ của nhà cha mẹ tôi. Từ cái bụi tre ở xó vườn, cho đến con đường khúc khuỷu trong làng, cái gì cũng gọi ra cho tôi những mối cảm tình chứa chan, kể không sao xiết được.”

Giải nghĩa

— *du lịch* : người đi chơi, trải nhiều nơi.

— *du sơn du thủy* : đi chơi chỗ sông, chỗ núi, những chỗ phong cảnh đẹp.

— *chứa chan* : nhiều lắm.

Tủ Sách Gia Đình

Tôi Yêu Quê Tôi, I : Tuổi thiếu niên

In lần thứ nhất, 1989

In lần thứ nhì, 1990

Tôi Yêu Quê Tôi, II : Truyện cổ tích

In lần thứ nhất, 1990

*Ngọc kia chẳng giữa chẳng mài,
Cũng thành vô dụng, cũng hoài ngọc đi,
Con người ta có khác gì!*

TỦ SÁCH GIA ĐÌNH cố gắng góp phần vào việc giữa mài những viên ngọc thanh thiếu niên Việt của ngày nay để tinh hoa dân tộc được sống mãi trong lòng các thế hệ tương lai.

Ý LINH, Hải ngoại 1990